

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VII.

V Ljubljani 1. julija 1867.

List 13.

V tihi noči.

Radosten gledam večerno nebó —

Zlatih zvezd čéde tam gori bliščijo,

Bitju neskončnemu v slavo gorijo;

Sèrce mladostno mi bije gorkó.

Lóti duhá se ognjeni nemir,

Vročá zbudijo se v njem hrepenjenja:

Rad bi se znebil kar péze življenja —

Rad dokončal bi pozemski svoj tir.

V svoje domovje duh priti želí,

Ondi prepévati himne vesele,

Plésti si vence, nikdár usahnele —

Srečo vživati, ki tam se rodi.

J. Cimperman.

Izreja.

(Napisal Ivan Tomšić.)

Človek je naj lepše in naj imenitniše delo neskončno mo-
drega stvarnika, kajti postavil ga je na svet z umetno vstvar-

jenim telesom, in mu je dal naj boljše sposobnosti in moči, ki je mora imeti, da doseže svojo časno in večno srečo. Vendar pa človek nima precej po porodu niti izobraženega telesa, niti omikanega duhá, ampak zapert je v vstvarjenem bitji, enako zernu, ki ga pridni kmetovavec vseje v pripravljeno zemljo. To v človeškem bitji skrito zerno pa je neskončno modri vladar vesoljnega sveta izročil nam, da ga pridno oskerbujemo, in razvijamo, da izraste in pricveti iz njega človek v pravem pomenu, to je, da izredimo iz njega pravo podobo stvarnikovo, ktero je on sam vdihnil v umerjoče človeško telo. — Zares važna, imenitna in zelo težavna naloga, ki nam jo je dal neskončno modri Bog! Gorje nam, ako uničimo in zadušimo njegovo podobo, ki jo je skrtil v naše trohljivo telo, ako iz njegovega vdihljeja ne izredimo človeka, ki kaže v djanji in mišljenji, da je prava podoba svojega stvarnika! Gorje nam, ako iz božje podobe, ki je zaperta v našem telesu, prenaradimo ostudno pošast, ktere stvarnik ne more vzeti v pripravljeno kraljestvo, ampak jo mora zavreči od sebe za vselej! Bog nas vari tega!

Vidi se, da potrebuje otrok koj po porodu pridnih in skerb-nih rok, ki mu razvijajo telesne in dušne sposobnosti, s kterimi ga je nadaril modri stvarnik; kajti drugače ne more nikakor napredovati, in tudi izobraževati se ne more brez tuje pomoči. Starši in rejniki imajo prvo in sveto dolžnost, da morajo svoje otroke koj v začetku z vso skerbjo in marljivostjo oskerbovati, oživljati in razvijati, enako nježnim cveticam, in to tako dolgo, da pridejo do one moči in kreposti, da se morejo sami nadalje izobraževati in približevati k podobi svojega stvarnika. „Narava“, pravi Mehmel, „daje sicer človeku moči in sposobnosti, pa narava ni zadosti zmožna, da bi ga mogla tudi napeljevati in voditi, da bi se izobraževal za to, za kar ga je neskončno modri stvarnik namenil. Bitje, ki ga je Bog odločil za svobodo, more le s tujo svobodo doseči svojo lastno, to je, mora se — vzrejevati“. Staršev in rejnikov sveta dolžnost je tedaj: dete po svojih naj boljih mislih in močéh vzrejati ali gojiti.

Bog je dal človeku dušne in telesne sposobnosti; rejniki morajo tedaj duha in telo z naj boljšo skerbjo in pametjo razvijati, — telo, ker je razvijevavni in oznanovavni organ človeškega duhá; a duh pa zopet dela in vstvarja za svet, —

duha tedaj, ker povzdiguje človeka čez vse druge zemske stvari, in ker je duh ud ali deležnik velikega nebeskega kraljestva. Nobeden teh delov se ne sme zanemarjati, ker izreja bi bila potem le enostranska, in bi raztergala, kar je bilo v početku zedinjeno, in človek bi bil le materialno ali pa samo duševno izobražen. To pa bi ne bilo naravno in bi se tudi ne vjemalo z odgojilnim pravilom, ki pravi, da se morajo vse mladinske zmožnosti soglasno razvijati, in to takó, da ostane prvotna ednina nerazdeljena, pa vendar čedalje bolj vterjena in krepkejša. Prav primerno in resnično pravi Sailer: „Človek je prišel iz stvarnikove roke kot celota; tudi odgojnik mora skrbeti da človek tak ostane, in sicer telo kot stanje duhá, duh pa kot svetišče božje. Modrost edini, neumnost pa raztrinja; izreja je tedaj — modrost.

Nihče pa ne sme misliti, da sem rekel, da se mora duh in telo enako ceniti in z enako marljivostjo oskerbovati, ampak rekel sem le, da mora rejnik prvotno celoto vedno pred očmi imeti; telo je po tem takem manj kakor duh, in mora duhu, kot telesnemu gospodarju, pokorno biti. Izreja mora telo razvijati in vterjevati, da služi duhu; ona pa mora tudi duhá, ki spi v človeškem telesu, buditi, razvijati in vterjevati, da služi Najvikšemu, ki ga je vdihnil.

A pri razvijanju in izobraževanju telesnih kakor tudi dušnih moči ne smejo se nikakor prezirati naravne postave in vodila. Prava izreja se ne more nobenega drugega pota deržati, nego onega, ki ga ima narava sama. Kterega pota se pa derži narava? Ona stopa s človekom polagoma od niže do više stopnje, dokler ga pripelje iz spijoče, nerazvite zavednosti do popolne dušne svobode v mislih in delovanji. — Ker se pa dá telo poprej razvijati in izobraževati, nego duh, in ker je, kakor sem že omenil, telo razvijevavni in razodevavni organ človeškega duhá, morajo rejniki naj pred gledati na telo. Ta dolžnost je zelo važna in imenitna, kajti gotovo je, da, ako se zanemarija človeško telo pri njegovem razvitku, storila se je že prva podlaga k njegovemu hiranju in k marsikteri bolezni in slabosti. Ako so mlada drevesca v dobri, redivni zemlji, — ako je skerbna in marljiva roka oskerbuje, rastejo gotovo vspešno in dobro; iz mladih drevesec prirastla bodo časoma lepa, terdna in sočnata drevesa. Presadite je pa v slabo zemljo, ali pa, ako so v dobri zemlji, je zanemarjajte, kmali vam bodo oslabela in

zdivjala, in postala vam bodo malovredno germovje. In ako zanemarjena drevesca presadite potem tudi v naj bolje, rodovitno zemljo, in je marljivo oskerbujete, perve znake vaše nemarnosti vendar ne bodo zgubile. — Otroci so tudi mlada drevesca, in iz zgoraj omenjenega se prav lahko razvidi, kako zelo je treba skerbeti, da se mlado telo obvaruje vsakega škodljivega vpliva, kako skerbno se je treba posluževati vseh sredstev in pripomočkov, da se telo vterjuje, krepi in izobražuje. Rejnik mora človeško natoro dobro poznati, posebno tadaj, kedar se razvija. On mora vso svojo pozornost na to obračati, da se vsi udje in počutki mladega telesa lepo razvijajo, in da se tudi dušne moči kmali vzbujajo.

Seme človeškega nagona do spačenosti se nahaja v otroških sencih že od spočetja samo od sebe, ravno kakor se ternjevo in osatovo seme že samo brez sejavca zaseje v zemljo. To seme samo od sebe zeleni in raste, in nobenega obdelovanja ne potrebuje; če ga pa hočesh zatreti, potrebuješ veliko dela in truda. Ni pa tako s koristnimi, za vžitek dobrimi in tečnimi zeli; njihovo seme se po navadi ne nahaja samo od sebe v zemlji, mora se še le pripraviti, očistiti in sejati, potlej pa skerbno obdelovati, da sad donese. Ravno taka je z otroci. „Misli in počutki človeškega serca“, pravi sv. pismo (I. Moz. 8. 21), „so k hudemu nagnjeni že od mladosti“. Seme k hudemu, ki se že samo od sebe v otrocih nahaja, se mora precej v početku na vso moč zatirati in zaduševati; odbrano čisto seme lepih čednosti pa se mora v njihova serca še le vsejati, to je, vzrejati, in to je treba že zgodaj začeti. Sv. pismo pravi: „Česar se mladeneč privadi, od tega tudi star ne odstopi“. (Prip. 22. 6.)

Iz napisanih verstic se lahko umé, da dobra izreja ni nikakova malenkost, in da je treba rejniku veliko brati in učiti se, ako želi, da bi svoji tolikanj važni in težavni nalogi zadostoval. Pomisliti se mora še dalje, da iz dobro vzrejenih otrok izhaja mir in blagor ne le posamesnih družin, ampak velikih deržav. To resnico pripoznavali so naj modrejši možje in vladarji vsehdob. Deržava je veliko truplo, in posamesne družine so njegovi udje; ako so udje živahni in zdravi, bode tudi vsa deržava močna in zdrava. Ako en ud boleha, boleha celo truplo. Iz otrok postanejo deržavljeni in vladarji, in ako ti hirajo, kdo more tajiti, da ne hira vsa deržava? Mladina je vert, v katerem se izre-

ja država. Kdo bode prevzel za nami naša mesta? ali ne mladina? Iz mladine prirastli bodo novi vladarji, državni udje, očetje, služabniki, z eno besedo — rodila se bode nova država. A kakor je mladina vzrejena, taka bode tudi država. Zákoní so neoveržljiva podlaga vsakega vladarstva, in ako jo državljani tankoma spolnujejo, imamo mir in red v državi. Od kod pa imajo zákoní moč in krepost? Znabiti ne od dobre izreje, ki je človeka zákonom pridobila in podvergla? Brez dobre odreje bili bi vsi zákoní slabo telo, ki ne more človeških strasti krotiti. In že slavni Horaci pravi, da zákoní brez pravnosti nimajo nikakovega prida.

Ako hočemo dobre otroke izrediti, morajo naj pred starši skerbeti za zdrave naravne potrebe, za zdravo, tečno hrano, čist zrak, pristojno obleko, za hojo in počitek svojih otrok; kajti to so sredstva, s kterimi mlado telo ohranjemo in krepimo. Naj bolj pa morajo gledati na one pogubne strasti, ki ljubo zdravje spodjedajo in uničujejo. Ako starši ne pazijo dovolj na strasti svojih otrok, ako so se že marsiktere strasti v mlado otroško življenje vgnjezdile, ako jih starši z vso skerbjo in močjo ne rujejo in odpravljajo, — postalo bode mlado telo žalosten rop — zgodnje smerti. — Kar dojenice in posle zadeva, treba je paziti, da dobro in pohvalno govoré, ne pa kakega popačenega, sirovega jezika; naj bolj je pa treba na to gledati, da imajo dobro нрав in pa pravega, keršanskega duha; kajti mladini naj terdníše ostane to, česar se je v mladosti učila. Mladinsko serce je posoda, která še dolgo obderží vonj prijetne dišave, ktero je hranila; mladina je kakor volna, ki nikdar več ne dóbí prvotne belote, ko je že enkrat pobarvana. A naj večá nesreča je, da slabe navade veliko dalje terpé, nego dobre.

Varovati je treba, da se otroci že v mladosti ne razvadijo in pomehkužijo. Kakor nježne rastline, izrejene v toplicah, ravno tako vsahnejo in umró tudi razvajeni, mehkužni otroci, ako je slaba in ostra sapa popihlja in nekoliko pobrije. Razvajan, mehkužen otrok nima niti moči, niti dovoljne kreposti, da bi pozneje prenašal one težave, ki so združene z razvijanjem in izobraževanjem človeškega uma. In kako more razvajeno, mehkužno telo prenašati vse težave in nadloge, ki je pozneji čas prinaša? kako more prenašati težavne žertve, ki mu je tolikokrat naklada dolžnost in razne okoliščine v dru-

žinskem življenji? Vsak razvajan človek je manj ali bolj nesposoben za delo, za svoj posel, in je velikokrat sam sebi težaven.

(Dalje prih.)

Zemljepisje v ljudski šoli.

Štirje letni časi.

J. Kako se pa to vé, da je zemlja prišla okoli solnca? kako moremo mi na zemlji to vediti, ker še ne čutimo, da bi se zemlja sukala, toliko manj pa moramo vediti, da smo prišli okoli solnca?

O. Ko si se uni dan peljal z mano v kočiji, tudi nisi popred vedil, da smo tako daleč prišli, dokler nisi pogledal iz kočije, in nisi na drevesih, vaseh in hribih spoznal, da smo že daleč od doma; in ko se k domu obrnemo in ko zagledamo hišo, vedili smo, da smo domá. Glej, ravno tako je na zemlji! Tista velika kočija, v kateri se peljemo, je naša zemlja; solnce in nepremične zvezde so pa tisti hribi, na ktere gledamo, kako daleč smo že v letu. — Visoko na nebeškem oboku je razpostavljenih 12 nebeških znamenj — zverokrog; — v podolgasto okroglem tiru se pomika naša zemlja, ali kakor se nam vidi, solnce od znamenja do znamenja, in ko zadnje znamenje, ribe (☾), zá sabo pušča, stopa zopet v pervega, v ovna (♈). Pot, po kateri se zemlja pomika, se imenuje zemljina draga, tir ali ekliptika (Erdbahn); to pot pa prehodi v 365 dneh, 5 urah, 48 minutah in v 48 trenutkih, in toliko časa se šteje za eno leto.

J. Kako se pa to zgodi, da solnce, kakor se nam zdi, poletu višej hodi in ima večjo moč, da zemljo ogreva, nego po zimi, ko se tako rekoč le ob kraji neba plazi.

O. Povedal sem ti, da je zemlja okrogla. Ko bi zemljina os vodnoravno na ekliptiki ležala, in se zemlja tudi vodnoravno popolnoma v šestilnem krogu (Zirkellinie) okoli solnca pomikala, bi bila noč in dan povsod na zemlji enako dolga. Na sredi zemlje, kjer si mislimo, da je rudeča nit potegnjena, bi bilo vedno polletje, na obeh straneh po krogli bi vročina pojenjevala, kolikor bi solnčni žarki bolj pošev padali; proti te-

čajem bi pa bila zima brez konca in kraja. Ko bi pa zemljina os bila navpična, bi imela polovica zemlje polletje, druga pa vedno zimo. Zemljina os pa ne stoji ne vodnoravno, pa tudi ne navpično, ampak nekoliko pošev. In takošna se zasučee vsakih 24 ur okoli svoje osi, in ravno tako obernjena se verti okoli solnca.

J. Kako se pa godi, da imamo ob enem, to je, isto in ravno to leto sneg in vročino, led in toploto?

O. Misli si, da sega dolga dolga rudeča nit od solnca na zemljo, in se navija na zemljo, kakor na vretêno; 21. sušca bi bila na tem vretênu zareza, in zemlja bi se ravno po tej zarezi o 24 urah zasukala; drugi dan pa nit ne pojde več po zarezi, ampak nekoliko višje, bližee nas, ki prebivamo na severni poluti, ali solnce bo nekoliko bolj na severji vzhajalo, in to se bo ponavljalo od dne do dne do 21. junija; tačas nam je solnce naj bližee; dolgo časa ga vidimo, imamo naj daljše dni in naj krajše noči; sedež pa nekoliko časa postane (Sommer-Solstitium); kmali potem se nam pa nit odmikuje, kakor se nam je približevala, in 21. septembra je zopet na tisti zarezi, kakor je bila 21. septembra (Herbst - Aequinoktium); sedež se nam pa odmikuje čedalje bolj proti jugu; solnce nižeje vzhaja, manj časa ga vidimo; o božiču je naj dalje od nas, in tako ostane zopet nekoliko časa (Winter - Solstitium); potem pa se nam zopet primikuje, in 21. sušca je ravno zopet tam, kjer je bilo pretečeno leto, in solnce ravno tam vzhaja in zahaja; na zemlji sta zopet noč in dan enako dolga (Frühlings - Aequinoktium). To vse sam lahko zapaziš; solnce ti ne bo zmirom pri tistem oknu in na tistem kraji sijalo, in iz tega ali enega kraja prihajalo in se skrivalo, ampak polletu višje, po zimi nižeje; učeni zvezdogledi so prerajtali, koliko se zemlja pošev zaberne, da se zgodi ta sprememba, in da imamo na zemlji 4 letne čase.

J. Ali pa je po vsi zemlji pomlad, kedar je pri nas, in tako tudi drugi letni časi?

O. Nikakor! To je ravno na robe. Da boš pa to ložeje razumel, ti moram še enkrat to reč od druge strani pojasniti. Ako bi potisnili iglo pri severji v zemljo tako, da bi na juga iz zemlje pogledala, bi bila to zemljina os; konca, kjer se ta krogla okoli igle suče, se imenujeta tečaja, in sicer severni-arktični, in južni - antarktični tečaj. Čerta enako daleč od tečajev čez sredo krogle potegnjena je ravnika (Aequator),

ki zemljo deli v dve poluti — v južno in severno; — ta ravnik je pa tista zareza, kakor sem ti poprej pravil, da se nit ravno 21. sušča in 21 septembra na njo navija. Spomlad se začenja tedaj 21. sušča; solnce stoji enako daleč od obeh tečajev; noč in dan sta si enako dolga. Solnce se nam na videz zmirom primikuje, in čedalje je višje na nebu. Dan in vročina rasteta. Polletje se začenja 21. junija, ko je solnce prišlo do tistega kraja, kjer je naj bližje nas. Kakor hitro se nam pa odmikuje, že bolj pošev gleda na nas, in dan se skrajšuje.

Jesen se začenja 21. septembra; noč in dan sta zopet enako dolga; nit se ovija ravno po tej zarezi na vretênu. Bolj pa, ko se od nas odmikuje proti južnemu tečaju, toliko nižje in bolj na jugu za nas, solnce vzhaja; dan je čedalje krajši, mraz pa čedalje večji.

Zima se začenja 20. decembra, ko se je nit naj dalje od nas odmaknila, in solnce nam tačas še le proti 8. uri skozi okno pokuka.

Poslednjič, ko se nam potem nit zopet približuje, so tudi dnevi čedalje dalji, in mesca sušča smo že zopet tam, kjer smo bili o letu osorej.

J. Sedaj pa že bolje razumem; na severni poluti imamo leto, ko imajo na južni poluti zimo, in tako se zmirom ponavlja.

O. Da, tako je; ko pri nas zadnje cvetice odcvetó in listje na drevji rumení, začenja tam vse zeleneti in rasti, in ko imamo mi naj daljše noči, jim tam sveti naj daljši dan. Nikdar se ne moremo božji modrosti dovolj prečuditi, ker shaja z enim solncem po vsi zemlji, in v ledene in zimske kraje zopet prinaša prijetno pomlad in veselo žetev.

Pa še vse drugačne reči bi človek vidil na nebu, ko bi se dogel povzdigniti do večernice, ktera je naj bližje iz med vseh zvezd. Letá bi bila čedalje večja, iz prvega kakor mesec, pozneje kakor veliko kolo, na zadnje pa kakor velika krogla, ktere prezreti bi ne mogel. Ko bi še nekoliko bližje prišel, bi vidil hribe in doline in marsikaj drugega; poslednjič bi pa prišel na novi svet. Ravno v tej meri bi bila pa zemlja manjša; njena svetloba pa večja, ker bi se strinjala na manjšem prostoru. V nekaki daljavi bi bila zanj kakor kolo, pozneje kakor tarča, potem kakor mesec, in poslednjič ko bi prišel na drugi svet, bi jo zagledal daleč na nebu kakor milo zvezdo, ktera z drugimi zvezdami vzhaja in zahaja. „Poglej tje“, bi rekel prvemu znancu,

„moj oče in moja mati živita še tam“. To bi bilo kaj čudovito veselje — viditi zemljo med zvezdami na nebu — in ž njimi se pomikati; vendar, tako daleč nihče ne pride.

Pomenki

o slovenskem pisanji.

XXVIII.

T. Da so mile govorice staroslovenske, kakor nam jih kažejo prvi pismeni spominki, doma med ljudstvom tako naglo utihnile, k temu so pripomogle razne viharne sile, zlasti a) l. 886, ko so po Metodovi smerti umakniti se mogli njegovi učenci, b) l. 892, ko so vsedli se med Slovence siloviti Madjari, in c) l. 907, kedar je padla bila Moravska in z njo tudi Slovenska.

U. O poslednji pripoveduje Šafařík, da je na vse strani razgnala prejšnje bivatelje, kar jih je ušlo smerti ali sužnosti. Nekaj jih je pobegnilo do Tater (pod Karpate), nekaj k Bulgarom, Hrovatom in drugim.

T. Naj važniše, piše Ladislav (Zl. Vek. str. 10), je preseljevanje l. 892, ko so divji Magjari pritisnili na oserčje Slovanov. Lahko si je misliti, da so premagani Slovani obrnili se od premagovavcev proč, ter se podali proti jugu in zatoku za drugimi sorodniki.

U. I jaz bi mislil, da se je takrat mnogo Slovencev naselilo po naših krajih, in da se tako naj bolje razjasnuje Šafaříkov „drugam“.

T. Nekaj Slovanov je ostalo, piše Ladislav dalje, doma v Panoniji ter so se podvergli premagovavcu, nekaj se jih je umaknilo proti severju v tatranske goré, nekaj pa jih je šlo po sedanjem Štajarskem in Kranjskem in ob jadranskem morji, in so se pomešali med prejšnje stanovnike sorodne. Naravno je, da so vzeli seboj naj dražji zaklad, namreč svojo govorico.

U. Ohranili so tudi Slovenci svojo govorico toliko ložeje, ker so prišli k sorodnim bratom; se vé, da se je sčasoma marsikaj premenilo.

T. Vendar se je tod preminjala naj menj, ker se je z narodnim jezikom skor popolnoma vjemala, in naravno bi se bila lahko razvijala, ako bi ji vnanje okoliščine ne bile tako neugodne. Te pa ji niso bile prijazne, in torej se je zgodilo, da so nas Slovence pri tej dedovini mogli prezreti drugi Slovani in nas nekteri še sedaj prezirajo.

U. Slišal sem že velikrat, da se govorica tedanjih Slovanov ni še tolikanj razločila, kakor se loči sedaj.

T. Sčasoma se je marsikaj spremenilo. Jezik, dokler živi in se govori, se spreminja a) sam po sebi, b) po raznih rodovih, c) po daljavi krajev, d) po gorkejem ali merzlejem podnebju (zakaj tudi to ima vpliv na omehčenje ali kerhkobo jezika), in pa kakor so prišli e) v dotičje z raznimi mejaši.

U. To je bila mešanica, ktero so govorili slovanski rodovi med seboj in s tujimi narodi! Strah, pravijo, je v sredi votel, okrog ga nič ni. Slovani pa imamo tujih mejašev — v sredi in okrog — kot listja in trave! Tù so mešali slovenščino z gerščino in laško latinščino, tam z nemščino; tù z madjarščino, in tam spet s turško in tatarsko besedo.

T. Razun vnanje dotike so imeli nekteri narodi po veri omiki, vladi itd. še posebno moč do posamesnih slovanskih rodov. V tem oziru prav odgovarja Prešernov slovenski učenec novemu pisarju, ki pravi, da po nobeni ceni ne sme na pósodo jemati gerških pa latinskih besedi:

»Sej tudi drugi to storé Slovéní;
Sej vemo, de turčuje Serp, de Rusi
Tatárijó, Poljak de francozúje,
De včasih verli Čeh neměkváti músi«.

P a š n i k.

Zavest spolnjenih dolžnosti osrečuje sercé človeško. Življenje človeško je jako različno v slehernem oziru, vendar se pa vjema obče v tem, da slehernemu človeku je treba v ohranitev življenja vsakdanje hrane, ki mu jo narava daje po mnogih potih. Toda razun tega, da ima vsaki kos zemlje iz med neštevilne množine človeštva svojega gospodarja ali lastnika, in nihče vsled tega kaj brez truda ne dobí, nas uči

zgodovina, da je že prvi človek mogel v kazen zemljo s trudom obdelovati, in za njim vse človeštvo.

V teku begočih časov se je pa tudi marsikaj med človeštvom spremenilo. Treba je bilo nekaj obdelovanja zemlje drugim pripustiti. Ti odstopniki čuli so potem kot viša gosposka nad vedenjem premnozih ratarjev, da je bil med njimi red, mir, edinost, in da se poljedelstvo z blagom vred ni ustavljalo in ne uničivalo po silovitosti, napadu, morii ali po samolastni pohlepnosti.

Kakor ima ta viša gosposka zopet svoja opravila in blage dolžnosti, dasiravno poljá ne obdeluje, ima dan danes to nalogo tudi mnogo drugih, o katerih pravimo, da imajo svoj stan. Torej ima vsaki stan svoja določena opravila in dolžnosti; zato je pa tudi vsaki stan spoštovanja vreden, naj si je kmetijski, ali gosposki. Kdor reče, da nima nikakovih opravil ali dolžnosti, poterjuje s tem, da se tako rekoč ne prišteva v pošteno, človeško družbo, marveč je pravi izveržek — lenuh. Vsaki človek mora se po svoji moči truditi, da svoje dolžnosti zvesto spolnuje. Kdor pa svoje dolžnosti na tanko spolnuje, treba se mu ni bati, da bi stradal, ali da bi mu kaj manjkalo. Ne dá se sicer tajiti, da nekteri stanovi, dasi tudi iz med naj težavnejših, slabo poplačujejo trud; toda kdo se bo ustavljal osodi, da mu je tak stan naklonila?

Človek mora terpeti, več ali manj; to je neoveržljivo pravilo narave. Ali zavest in up po spolnjeni dolžnosti veselje in pokoj vživati, krepí mu že vtudene ude.

Ko pa človek dokonča vsakdanja opravila, — koliko bolj lahkega se čuti, kako se mu širijo vtudene, stisnjene persi! solnce sije mu po dopolnjenih opraviilih milejše, pozna luna po spolajenih opraviilih tolikanj prijazno sije na vroče čelo, ko se v večernem hladu sprehaja, ter mu lije nov up, novo moč za prihodnje jutro; sladke sanje zazibljejo ga v tiho, blago spanje, iz katerega se okrepcan in vesel zbudi za novo delo.

Kristijan Engelman.

Učiteljevi pomagavci. Mlajši učitelj pride k svojemu sosedu, častitljivemu starčeku, kateri je vkljub visoke starosti še vedno marljivo in nevtrudljivo delal v svojem poklicu. Ne more se mu dovelj načuditi, da je še vedno tako močen in čverst, in da ga ni še nikdar vidil čmernega in sitnega, akoravno je učiteljski stan poln nadlog in težav. „Ako bi se jaz pri svojem delu za-

našal le na svojo moč“, pravi častitljivi starček, bi res slabo shajal, vedi pa, da me v moji težki službi, vedno podpirajo trije izverstni pomagavci“. „Vsaj sem že dovelj časa tvoj sosed, pa še nikdar nisem vidil pomagavcev pri tebi“, pravi mlajši učitelj; „in kje bi mogel ti tudi pri svoji borni plači, katero lahko porabiš za se, nekaj pa še tudi izdaš za blage namene, kako bi tedaj še tri pomagavce plačeval?“ „In vendar je resnica“, pravi pobožni starček, „ti pomagavci mi lajšajo moj težavni učiteljski stan, ter mi donašajo luč, življenje in podporo, in nobeden jih ne vidi“. Imé jim je: vera, upanje in ljubezen. Le poslušaj me, ti bom povedal, kako je to!

Pervi pomagavec je vera; ona me uči, da je Bog vse-mogočen, neskončno dober, svet, pravičen in večn. Moč dobivam tedaj le v premišljevanji božjih lastnosti. Bog je vse-mogočen; on lahko stori vse, kar hoče; zahteva pa vedno le vse pravo in dobro. In jaz bi v svoji službi ne delal, kolikor morem; sej Bog od nas tako nič nemogočega ne zahteva. Bog je neskončno dober; po svoji očetovski ljubezni skerbi brez razločka za vse svoje stvari, dasiravno mu dostikrat ljubezen vračajo z nehvaležnostjo. Če premišljujem to lastnost, kako bi si ne prizadeval, in kako bi ne bil vsem učencem ljubezniv oče, ter jim ne prizanašal in odpuščal njih slabosti in zmot? In kako bi me misel, da je Bog neskončno svet, ne spodbujala, da si vse prizadevam, kolikor je mogoče tudi učence v tem duhu izrejati? V svoji neskončni pravičnosti Bog plačuje in kaznuje, da bi nas poboljšal in pripeljal k čednosti, ter da bi nas večno zveličal. Od njega se učimo po vrednosti plačevati, in iz ljubezni, ne pa iz strasti kaznovati. Bog je večn, ter nikdar ne neha skrbeti za naš pravi blagor. Tudi mene ne plašijo in ne strašijo sitnosti in nadloge časnih zadev, da bi se vstrašil in nehal uspešno delati v svojem poklicu. Glej, preljubi moj tovarš, vera nas tedaj uči, kako zadobiva naš trud pri podučevanju pravo vrednost in blagoslov!

Drugi pomagavec je ljubezen. Zgodí se dostikrat, da imam pri svojih opraviilih toliko sitnosti in težav, da mi skoraj ljubezen do otrok vniči. Takrat si pa mislim: Delaj pa za voljo Boga! In glej, ta misel mi vse lajša in poslajša. Bog ljubi brez razločka vse ljudi; takošna naj bode tudi moja ljubezen in prizadevnost, bodi si do revnih ali bogatih, imenitnih ali neimenitnih. Za svojo ljubezen pa Bog ne zahteva nobe-

nega plačila; tudi jaz ne delam samo zavoljo tega, da bi dobival od staršev darila in hvale od učencev, pohvale ali časti od prednikov. Ljubezen me tedaj uči, zaničevati vse posvetno in nečimerno, ter delati edino in samo zavoljo Boga, in iskati v njem pravega bogastva.

Tretji pomagavec je pa keršansko upanje. Ako me pritiska k tlam teža opravil, ter me po malem že moč zapušča, in jih skoraj več prenašati ne morem, ter začnem omagovati, zakličem si takrat: Bodi pogumen! On kateri je priživiljal Izraelce v puščavi, ne bode tudi tebe zapustil, ampak ti bo dal in te podpiral, da bodeš neprijetnosti in težave svojega stanú lahko prenašal. Ako videm in sam žalostno skušam, da za ves svoj trud in prizadevnost, ne dobim zasluženega priznanja, ampak le preziranje in nehvaležnost, in si v svoji obupnosti skoraj smert želim, — tačas se mi zbuja v sercu misel: Ne žaluj! še ni vse zgubljeno. Gori nad zvezdami biva on, kateri je nekdanj rekel: „Kdor sprejme malega v mojem imenu, mene sprejme“. On bode to, kar si storil malim, zapisal z zlatimi čerkami v knjigo življenja, in ti bo v kraljestvu, kjer se svetijo ko zvezde, kateri so druge podučevali, dal plačilo in slavo, ktera ne bode nikdar minula. „Glej preljubi!“ pravi pobožni štarček, „da so res vera, upanje in ljubezni izverstni pomagavci, kateri me zvesto podpirajo v mojem poklicu. Vedi pa tudi, da kateri goji v svojem sercu od časa do časa take in enake pobožne misli, tega oživlja duh božji; kjer je pa duh božji, se tudi ne manjka božjih darov!“ (Po „Schulb.“ spisal Fr. Gorekar.)

Koristne drobtinice.

Tiček steržek, dobrotnik. Neki g. žl. Heimrodt, kermil je dvoje kopučastih steržkov naj več z namočenimi mravljskimi jajčici, ter se trudi, in je tako priden, da jih vsaki dan prešteje. Nekega oblačnega dné sta ta dva steržka zavžila 1200, drugi dan 1500, neki lepi, jasni dan pa 1900 jajčic. Po čez stori to na en dan (12 ur) okroglo število do 1000 imenovanih mravljskih jajčic. Ker 1000 namočenih jajčic 2 kvintelja, tiček pa le $1\frac{1}{4}$ — $1\frac{3}{4}$ kvintelja tehta, se lahko prevede, koliko metuljskih jajčic, mešičevja, listnih uši i. t. d. požrè in končá ta mali tiček. To je ravno tako, kakor bi človek, ki tehta 130 funtov, vsaki dan pojedil 150 — 200 funtov

mesá, kruha itd. — 2 kvintelja ali $\frac{1}{2}$ lota mravljinjskih jajčic vsaki dan dá na leto 182 $\frac{1}{2}$ lota jajčic. Kedar je pa steržek prost, pa išče še veliko manjših jajčkov, peresnih uši i. t. d., katerih blizo 20000 še le en lot tehta. Potem takem uniči en steržek 3 milijone 650 tavžent metuljskih jajčkov, drevesnih uši in drugega enakega merčesa. Ker torej vemo, da steržek na leto dvakrat 8—10 mladičev zgodnjá, si lahko mislimo, koliko vrednost ima ta tičji par za gojzde, posebno smerekove. Učitelji, povejmo to svojim učencem, da ne bodo lovili in preganjali teh drobnih milih tičkov, ki nam sicer na videz ne kažejo nič kaj koristi, pa so vendar v resnici toliki naši dobrotniki! Ako nam pa ta mala stvarica toliko koristi, moremo misliti, koliko je v stvarjenji še reči, ktere so nam v dobiček, akoravno ga naravnost ne zapazujemo.

Čuden panj. Pred nekaj leti prileti iz daljave čebelen roj, ter se usede na okno nekega hišnika (na Štajerskem). Ta porabi vgodno priložnost, in zabije na obeh straneh okno z deskama, in tako pusti le luknjico za čebele, da morejo ven in noter. Roj je zelo priden, in postane začetnik in oče veliko čebel v vertu tega malega posestnika. Pretečeno zimo so tatje ves čebelnjak v vertu razderli in pokončali, samo čebele v oknu so ostale nepoškodovane, ter so hišniku dale zopet velik roj, in tako je ta panj že drugič začetnik neštevilnega zároda.

Bral sem še nekaj za čebelarje, kar se mi tudi dopada. Revni kmetovavci in učitelji na spodnjem Avstrijskem dobivajo od družbe za povzdigo čebeloreje panj čebel in vsega, česar potrebujejo za to oskerbovanje, to je: posodo, orodje i. t. d., se vé, da le taki, ki jih priporočuje kmetijska družba.

Ali bi ne bilo kaj enakega tudi dobro za nas na Slovenskem, kjer se čebele verlo pasejo in marsikomu veliko dobička prinašajo? Naj bi naša kmetijska družba v Ljubljani ne prezirala enakih lepih zgledov po svetu!

Jan. Sajó.

Dragi moj Stiskač!

Pisal sem Ti zadnjikrat, kako dobro je, če si učitelj prihrani za stare dni kakšen krajcarček. A nisem pravo zadel; bojim se, da se Ti, ki si že tako bolj stiskač, kaj napačnega ne primeš; sveta mi je dolžnost, da Ti tukaj povem, kaj je pravo in koristno učiteljskemu stanu. — Naj boljše je učitelju, da ima slabo plačo,

kajti tako ostane zmirom ponižen, sej so tudi ljudje, ki nosijo sveti raj od hiše do hiše, prav ponižni (?). Zato se tudi nekteri tako bojé učitelju plačo zboljšati, in kmečki župani so, se vé da, iz same kerščanske ljubezni sklenili, da nočejo več po hišah za šolmoštre pobirati; če šolmaster ne more shajati, naj pa gre; soseska dóbi lahko drugega. „Kaj je mar šolmaster bolji od čednika, ki se na solncu prepeka? učitelju otroci na dom hodijo, in kedar se jih naveliča, jih pa domu zapodí! Naj tedaj kakor ta, od hiše do hiše jest hodi!“

Učitelj pa, ki si pri svoji pičli plači kaj prihrani za stare dni, ravná zelo napčno; taki dela škodo vsemu učiteljskemu stanu, in takšnega izdajavca bi mogli očitno imenovati. Takošnih izdajavcev učiteljskega stanú je tudi stari učitelj v Sinji peči eden, ki si je s svojo škodljivo in pogubljivo pridnostjo, kajti delal je, kakor dninar, in je opravljal vse gospodinske dela sam, nekaj krajcarjev prihranil za stare dni. In glej, kakošen kvar je učinil svojemu nasledniku! — „Stari je pri nas obogatel, tedaj je služba pri nas kej dobra; bomo že dobili učenika za naše otroke; ne boljšamo pa plače nikakor ne“. Tako so modrevali kmečki Salomoni, ko je šlo za to, da se novemu učitelju plača postavno zboljšša.

Poglej no, kako zelo je prednik škodoval nasledniku in vsemu učiteljskemu stanu s svojo varčnostjo in pridnostjo! Da ne postaneš tudi ti izdajavec našega stanú, požéni solde, kolikor jih imaš! čemu varovati in truditi se, da si človek kaj prihrani? namest prihranjenih denarjev prinesem ti staro razdrapano suknjo, kakoršno sem pri starinarju kupil, na kteri se ne pozná, kakošno barvo da je suknjo nekdaž imelo. S to suknjo okinčan stopi pred Salomone, kedar boš prosil, za zboljševanje svoje plače, in ta očividni dokaz jih bo hipoma prepričal, in tvojo plačo ti bodo zboljšali, da si še kaj enakega ne nadjaš. Prej pa, kakor sem ti priporočal, sprazmi vse žepe, in razprodaj vsa boljša oblačila, samo da prihraniš staro vrečo, ktero potem predelaš v mavho; s to boš hodil od hiše do hiše.

Da si mi zdrav!

Tvoj

Pod Golovcem, na kresni dan 1867.

pošteni Zavijač.

Iz Ljubljane. Razpis preč. tukajšnjega konzistorija 10. jun. t. l. s št. ⁶²⁷/₁₄₀ okrajnim šolskim ogledništvom naznanja te le pomočke za šolski poduk: Na Dunaji, v tiskarnici Hartingerjevi (Hartinger & Sohn, Mariahilferstrasse Nr. 1177) so prišle na svetlo te le podobe (Tafeln): 1. Obstbau (A. Freih. v. Babo), — 2. Weinbau, — 3. Kellerwirtschaft, — 4. Düngerlehre, — 5. Drainage (Otto Schmidt), — 6. Wiesenbewässerung, — 7. Bienenzucht (Dr. L. J. Melicher), —

8. Gemüsebau (Rud. Abel), — 9. Hopfenbau (Wilh. Hoffmann), — 10. Seidenraupenzucht, — 11. Künstliche Fischzucht (Dr. Jäger). Vsaka teh podob, ktere se tudi posamesne dobivajo, veljá 1 gold., in so prav pripraven pomoček pri takih posamesnih naukih v ljudski šoli. Ob enem se tudi naznanja in priporoča za šole in sploh za ljudstvo nova knjižica: „Kratki nauki za sadjerejo“, na Dunaji 1867. Veljajo 10 kr., ki jih je na svetlo dal vitez žl. Gutmannsthal-Benvenuti.

— V ljubljansko gimnazijo pride za profesorja gospod Janez Šolar iz Gorice. *Opet en ultra S.*

Nekterim g. g. naročnikom „Lire Sionske“.

Primoran sem one gosp. naročnike „Lire Sionske“, kteri mi niso še dosedaj poslali naročnine za I. tečaj, dasiravno so bili že posebno opominjani, še enkrat prijazno opomniti, da naj bi svojo dolžnost kmali spolnili. Navada je, da se naročnina na liste odrajuje naprej. „Lira Sionska“ je začela izhajati z začetkom lanskega leta; sedaj imamo konec junija drugega leta, in vendar mi je še skoro tretjina naročnikov dolžnih. Štela ni na tisuče naročnikov, in cena ji je bila tudi gotovo nizka v primeri z mnogimi stroški. Sedaj naj si pa to reč razklada na dalje vsaki sam, kakor mu je drago. Kar se tiče mene, sem prepričan, da bi se delavec prav lepo zahvalil, ako bi moral verh svojega truda še komu plačati za to, da ga je najel. Opominim pa: Dokler naši ljudje ne bodo bolje razumevali, kaj se pravi domače liste materialno podpirati, bo naša stvar stala vedno slabo.

To pa brez zamere.

Z Bogom!

V Pragu, 24. junija 1867.

France Gerbec,

skladatelj in izdatelj „L. S.“

„Učiteljski Tovarš“

je dopolnil prvo polovico sedmega tečaja. Lepo se zahvaljuje vsem svojim dragim bravcem in blagim podpornikom, in se jim živo priporoča, da bi ga tudi še v drugi polovici podpirali z naročnino in z dopisi. Tiste častite g. g. naročnike, ki imajo „Tovarša“ le za pol leta naročenega, prosimo, naj blagovolijo precej z aložništvu poslati navadno naročnino za drugo polovico tega tečaja. Novim naročnikom še lahko damo vse prejšnje tečaje, razun pervega.

Težavna je dan danes časnikarska pot, po kateri se trudi tudi „Tovarš“, in želi, hakor vselej, nevtrudeno delati za pravi blagor domačega šolstva in učiteljstva in sploh za milo slovenščino. Domoljubi, ne zanemarjajte ga!

Vredništvo in založništvo.

Odgovorni vrednik:

Andrej Praprotnik.

Tiskar in založnik:

Jož. Rudolf Millo.